

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА АРХЕТИПІКИ**

**АРХЕТИПІКА І ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ:
СТРАТЕГІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ
КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ**

**Збірник наукових праць переможців і кращих авторів
П'ятого міжнародного конкурсу молодих учених**

**КИЇВ
НТЦ «Псіхея»
2017**

УДК 351/354(477)"2017"(082)
ББК 67.9(4Укр)401я43
A87

Схвалено Вченою радою Національної академії
державного управління при Президентові України
(протокол № 246/5-10 від 25 квітня 2017 року)

Експертна колегія:

Тетяна Данилова, канд. філос. наук, доц. (Україна);
Володимир Козаков, д-р держ. упр., проф. (Україна);
Андрій Мартинов, д-р іст. наук, проф., с. н. с. (Україна);
Катерина Меркотан, канд. політ. наук (Польща);
Наталія Чернюк, д-р соціології (Франція);
Геннадій Шкляревський, д-р іст. наук, проф. (США)

A87

Архетипіка і публічне управління: стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі [Текст] : зб. наук. пр. переможців і кращих авторів П'ятого міжнар. конкурсу молодих учених ; 28-30 трав. 2017 р., Київ, Україна / за наук. ред. Е. А. Афоніна, Г. Л. Рябцева. – К. : Псіхея, 2017. – 128 с.

ISBN 978-617-7234-09-7

До збірника увійшли статті переможців і кращих авторів П'ятого міжнародного конкурсу молодих учених, фінал якого пройшов у рамках Восьмого теоретико-методологічного семінару за міжнародною участю «Архетипіка і публічне управління: стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі» (28-30 травня 2017 р., Київ, Україна).

УДК 351/354(477)"2017"(082)
ББК 67.9(4Укр)401я43

© Українська школа архетипіки, 2017

ISBN 978-617-7234-09-7

ЗМІСТ

До читача

<i>Василь КУЙБІДА</i>	5
<i>Едуард АФОНІН</i>	7

Архетипіка і публічне управління: стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі

<i>Марина ВЕСЕЛЬСЬКА</i> . Архетипна природа конфліктності в професійній діяльності державних службовців у сфері освіти	8
<i>Олексій ГАГАРІНОВ</i> . Стратегія трансформації пострадянської системи державного управління України як необхідна умова вирішення та запобігання соціальних конфліктів: архетипний підхід	15
<i>Єлизавета ЄВДОКИМОВА</i> . Архетипний підхід до вивчення конфлікту між лідером і командою	23
<i>Вікторія ЗОЗУЛЯ</i> . Конфлікт потреб у рамках концепцій Абрахама Маслоу та Джона Бертон: архетипний аналіз	28
<i>Ірина КНИШОВА</i> . Архетипи соціальних конфліктів в процесі взаємодії держави і громадянського суспільства	32
<i>Ольга КОТОВСЬКА</i> . Соціальні конфлікти в постмодерному просторі та їхній вплив на публічне управління: архетипно-ціннісний підхід	38
<i>Ольга ОВЧИННИКОВА</i> . Насильство як фактор конфліктності в сім'ї: архетипний підхід	53
<i>Віталій ОМЕЛЬЯНЕНКО</i> . Архетипний аналіз сучасних економічних конфліктів у контексті національної безпеки	59
<i>Людмила ПОНОМАРЕНКО</i> . Національна ідея як символічна передумова революцій XIX-XX ст. й еквіфінальна модель суспільних трансформацій XXI ст.	68
<i>Олег РОГУЛЬСЬКИЙ</i> . Архетипні стратегії управління соціальними конфліктами на основі концепції Томаса – Кілмена	76
<i>Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА</i> . Динаміка освітніх інституційних змін у контексті конфліктності соціуму: архетипний концепт «неотрайбалізму» М. Маффесолі.	81
<i>Владислав ЧУПРИН</i> . Застосування архетипного менеджменту в системі вищої освіти.	98
<i>Махмуд Муса ЯГІ, Людмила ГАРНИК</i> . Архетипи економічної поведінки та їхні витоки в науково-філософській думці близькосхідних країн	104
<i>Надія ЯКУШКО</i> . Діалектика лідерства в контексті розвитку освіти в Україні: архетипний аналіз	118

Українська школа архетипіки	124
-----------------------------------	-----

TABLE OF CONTENTS

To the reader

<i>Vasyl KUIBIDA</i>	5
<i>Eduard AFONIN</i>	7

Archetypes and public administration:

strategies and mechanisms for resolving conflicts in the modern world

<i>Maryna VESELSKA</i> . Archetypal nature of conflict in the professional activity of public servants in the field of education	8
<i>Oleksii HAHARINOV</i> . The strategy of transformation of the post-Soviet state system of Ukraine as a necessary condition for the resolution and prevention of social conflicts: archetypal approach	15
<i>Elizaveta EVDOKIMOVA</i> . Archetypal approach to the study of conflict between the leader and the team.....	23
<i>Victoria ZOZULIA</i> . The conflict within the concepts of needs Abraham Maslow and John Burton: archetypal analysis	28
<i>Iryna KNYSHOVA</i> . Archetypes of social conflicts in the process of interaction between the state and civil society	32
<i>Olha KOTOVSKA</i> . Social conflicts in postmodern space of individual ontogeny and their influence on the public administration: archetypal-value approach	38
<i>Olha OVCHYNNIKOVA</i> . Violence as a factor of conflict in the family: archetypal approach.....	53
<i>Vitaliy OMEL'YANENKO</i> . Archetypical analysis of modern economic conflicts in the context of national security.....	59
<i>Lyudmyla PONOMARENKO</i> . National idea as a symbolic prerequisite of the revolutions of the 19 th - 20 th centuries and equifinal model of social transformation of the 21 st century.....	68
<i>Oleh ROHULSKIY</i> . Archetypal conflict management strategies based on the Thomas–Kilmen concept.....	76
<i>Inna SEMENETS-ORLOVA</i> . Transformation in education institutions in a context of social conflicts: upon M. Maffesoli's concept of the “neo-tribalism” archetype	81
<i>Vladyslav CHUPRYN</i> . Applying archetypal management in higher education.....	98
<i>Mahmoud Musa YAHY, Lyudmila GARNYK</i> . Archetypes of economic behaviour and their origins in scientific-philosophic thought of Middle Eastern countries.....	104
<i>Nadiia IAKUSHKO</i> . Dialectics of leadership in terms of education in Ukraine: archetypical analysis.....	118
Ukrainian school of archetypes	124

il society and the state. There are also described the globalization preconditions of formation of "man-citizen" and modern forms of its participation in decision-making. In addition, it was made the analysis of the characteristics and forms of interaction between civil society and the state in Ukraine and some examples of such an interaction. Based on this analysis there were made the conclusions on the efficiency and effectiveness of such participation and accentuated the problems in the activity of non-governmental organizations. The author determines the basic causes of conflicts and issues of the state and civil cooperation in the context of public administration and provided the specific recommendations on its improvement.

Keywords: public policy, civil society, state, globalization, conflict.

УДК 35:316.752.4

Ольга КОТОВСЬКА

канд. філос. наук, доцент
кафедра політичної аналітики та прогнозування
Національна академія державного управління
при Президентові України

СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ В ПОСТМОДЕРНОМУ ПРОСТОРІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: АРХЕТИПНО-ЦІННІСНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено дослідженню природи соціальних конфліктів початку XXI ст. і впливу цінностей на суспільно-політичне життя сучасних держав. Проаналізовано значення нематеріальних цінностей і закономірності змін традиційних ціннісних пріоритетів періоду постмодерну. Цінності як суспільне явище є достатньо інертними, тому, зважаючи на ціннісні пріоритети народу, можна говорити про особливості національного менталітету та архетипи суспільно-політичного життя окремих країн. В Україні питання цінностей набуло особливого значення, коли поразка ідеалів Помаранчевої революції стала очевидною. З іншого боку, події останніх трьох років вплинули на формування цінностей громадсько-політичної активності, особливо серед молодого покоління. Стаття репрезентує архетипно-ціннісний підхід для аналізу змін та особливостей соціальних конфліктів; на основі даних Всесвітнього опитування цінностей і соціологічних моніторингів ілюструє процес ціннісних змін, який охоплює усі сфери суспільно-політичного життя й особливо чітко проявляється на межі із сусідніми державними утвореннями.

Ключові слова: соціальні конфлікти, архетипно-ціннісний підхід, суспільно-політичні цінності, постмодерні зміни цінностей, архетипи суспільно-політичного життя, публічне управління.

Постановка проблеми. Міжнародний тероризм і регіональні конфлікти є основними викликами початку ХХІ ст. й загрозами для всього цивілізованого світу. Існуюча система міжнародних відносин уповні проявила свою неефективність у їх вирішенні та сама виступила однією із причин виникнення регіональних конфліктів. Асиметрична за своєю природою система міжнародних відносин, зорієнтована на перманентне витікання ресурсів та капіталу з бідних країн у розвинені [9, с. 24], певною мірою створила соціально-економічні передумови конфлікту перерозподілу ресурсів та капіталів. А процес універсалізації ціннісних принципів, спрямований у другій половині ХХ ст. на перехід від традиційної системи цінностей національних спільнот до системи цінностей західної цивілізації (так званої вестернізації); викликав як на глобальному, так і на локальному рівні культурно-світоглядний конфлікт між ліберальними цінностями індивідуального самовираження та традиційними цінностями окремих спільнот.

Нові виклики, які стоять перед сучасними державами, в українських реаліях характеризуються: по-перше, нашаруванням власних традиційних (архетипних) та модерних, пострадянських (постколоніальних) і постмодерних трендів; по-друге, перетвореннями як на рівні зовнішніх державно-управлінських форм, так і на рівні світоглядних принципів, соціально-поведінкових норм, ціннісних орієнтацій суспільства; по-третє, ціннісними й структурно-інституційними змінами, які не є однонаправленими, а бінарними за своєю природою, та можуть сприяти як розвитку демократії, так і посиленню авторитаризму, зменшенню рівня громадсько-політичної активності; по-четверте, кризою загальних принципів ведення міжнародної політики й збереження безпеки й співробітництва в регіоні і світі, зокрема ключових положень, закріплених у хельсінкському Заключному акті НБСЄ (1975), що базуються на «матеріальних» за своєю природою принципах територіальної цілісності держав та непорушності їх кордонів [6, с. 96-97].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глобальний характер соціальних конфліктів та радикальні ціннісні зміни, які вплинули в тому числі й на сферу публічного управління, стали предметом дослідження таких учених, як Д. Аджемонгу, У. Бек, З. Бзежинський, І. Валерстайн, С. Верб, Ю. Габермас, Е. Гідденс, Д. Кілінг, Г. Клагес, М. Маффесолі, С. Московичі, К. Політт, Дж. Робінсон, М. Рокич, П. Сорокін, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма. Цінності зумовлюють такі соціально-психологічні явища як конфлікт чи консенсус, які аналізуються такими мислителями як Р. Дарендорф, Р. Інгларт, Р. Патнем, К. Хорні, Ч. Тейлор, Ш. Шварц. Серед публікацій українських авторів, які стосуються теоретичних та практичних питань взаємозв'язку глобальних викликів, засад прийняття державно-управлінських рішень та національних психосоціальних особливостей, слід відзначити дослідження засновників та послідовників Української школи архетипіки, а саме Е. Афоніна, В. Бакуменка, О. Бандурки, Т. Бельської, О. Донченко, А. Мартинова, М. Пірен, О. Суший, О. Радченка. Перші опитування громадської думки з метою виявлення ціннісних пріоритетів українців розпочаті Інститутом соціології НАН України восени 1991 р., напередодні загальнонаціонального референдуму 1 грудня 1991 р. Важливу емпіричну базу для аналізу змін ціннісних пріоритетів українців становлять емпіричні й теоретико-методологічні узагальнення О. Балакіревої, С. Гайдученко, Є. Головахи, О. Гончаренка, Я. Грицака, А. Колодій, О. Кондрашова, Н. Ли-

повської, В. Мартиненка, І. Письменного, А. Ручки. Попри ці публікації, проблема соціальних конфліктів в постмодерному світі та їхнього впливу на царину публічного управління є нерозглянутою з позиції архетипно-ціннісного підходу.

Мета статті полягає у обґрунтуванні впливу архетипно-ціннісних змін на природу соціальних конфліктів та царину публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивні громадсько-політичні, культурні та цивілізаційні «зсуви» свідчать про остаточний відхід західного суспільства від світоглядних принципів періоду модерну, коли індивід формувався в першу чергу в рамках соціальної ідентичності, ототожнював себе із певною спільнотою «ми», її колективними цінностями [6, с. 95]. У період постмодерну, де колективне «ми» втрачає провідну роль на користь індивідуального «я», все більш очевиднішим є визначальний вплив на соціальні процеси психічного начала, яке формує соціальні структури та інститути [13]. Соціокультурні трансформації постмодерної доби, як «відносно самостійні і доволі різноманітні процеси змін в культурі соціуму, а також в нормах, цінностях, ментальності, свідомості, світогляді як індивідуальних, так і колективних суб'єктів» [7, с. 12], зумовили виникнення соцієтальної ідентичності, суть якої полягає у тому, що на відміну від соціальної ідентичності, яка зорієнтована на колективні уявлення про «своє» і «чуже», соцієтальна спрямована на нематеріальні культурні цінності, з точки зору ототожнення індивіда із самим собою в контексті цілісності та безперервності власної зміни [4, с. 267]. У цьому контексті своєрідним містком між соціальним і психічним, колективним і індивідуальним, раціональним та емоційним, громадським та державним, виступають суспільно-політичні цінності.

Архетипно-ціннісний підхід дає можливість пояснити важливість несвідомого при виборі ціннісних пріоритетів, формуванні соціальних інститутів й громадських ініціативах, показати його вплив на виникнення та спосіб вирішення соціальних конфліктів. Під поняттям «архетипу» швейцарський психіатр та автор вчення про колективне несвідоме Карл-Густав Юнг розглядає «несвідомий зміст, який будучи сприйнятим і усвідомленим, змінюється, а саме – у сенсі відповідної індивідуальної свідомості, у якій він зринає [19, с. 14]. Архетипи є комплексами досвіду і трапляються нам під виглядом долі, а до того ж, їхній вплив проявляється спершу у нашому особистому житті» [19, с. 48]. Як зазначають засновники Української школи архетипіки, архетип є проявом соцієтальної психіки та може розглядатись як над-персональний фактор психосоціальної еволюції та як форма несвідомого, яка неодноразово повторюється в історії, а тому аналіз архетипу – це метод дослідження менталітету, праісторії та потенціальних перспектив розвитку для народу, нації, держави [5, с. 38]. Виміряти національні особливості суспільно-політичних архетипів, які у символічній формі передаються через міфи, казки, твори мистецтва й літератури, й емпірично їх дослідити можна через розгляд домінуючих серед конкретної національної спільноти цінностей.

Цінності як суспільне явище об'єднують певну групу людей та впливають на мотивацію й психосоціальну поведінку особистості, її вибір та ототожнення себе з національною, соціальною та іншими спільнотами; визначають певну мету суспільства як цілісності. З одного боку, система ціннісних орієнтацій визначає змістову (семантичну) складову спрямованості особистості і становить основу її ставлення

до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої [8, с. 94]. З іншого боку, кожне суспільство, нація, держава має свою сукупність суспільних цінностей, зумовлених не лише сучасними політичними, соціальними й економічними обставинами, а й, можливо, в першу чергу, своєрідним «культурним кодом», історією позиціонування себе як спільноти й традиціями відносин між її членами, між представниками інших груп.

Політичні цінності, як невід'ємні складові політичної культури й політичної свідомості, – це ідеї, ставлення до процесів політичного життя, що задовольняють чи не задовольняють соціальні потреби, інтереси, очікування людей, які включені у сферу їх життєдіяльності. Політичні цінності, так само як і суспільні, формуються відповідно до конкретних історичних умов розвитку суспільства, потреб та інтересів людей, місця особи та спільноти в системі певних економічних і соціально-політичних відносин. «Проте, далеко не завжди цінності, що склалися на ґрунті політичної практики народів інших країн, є функціональними в українському суспільстві і сприймаються його населенням. Тому бездумне і некритичне переймання політичних цінностей, намагання укорінити їх у культурі українського народу не є позитивним» [18, с. 719]. Їхня функціональність залежить від глибини прийняття ідеалів й цілей, принципів і норм суспільно-політичного життя, громадсько-політичних традицій й символів, зразків суспільно-політичної поведінки та емоційного резонування з ними носіїв [18].

Сучасні теорії цінностей за допомогою емпіричних методів нейронаук, психології, соціології та економіки намагаються пояснити природу цінностей та їхню ієрархію, зрозуміти чому і за яких умов людина дотримується певних переконань та приймає певні суспільні й політичні цінності. Р. Інглегарт наголосив на двох суттєвих ціннісних трансформаціях (рис. 1), які в країнах з сталої та тривалої демократії відбулись впродовж 1950–1970-х, а саме на переході від матеріальних до постматеріальних цінностей; «зсуві» традиційних цінностей безпеки до самовираження, громадської активної та участі у прийнятті політичних рішень [22, с. 4-5].

Гіпотеза про те, що внаслідок індустріалізації світ сильно змінився, а цінності трансформувались, неодноразово була емпірично підтверджена в рамках проєктів European Values Study і World Values Survey, що проводяться з 1981 р. за методологією, запропонованої Р. Інглегартом і Ш. Шварцем [31]. Опитування, що ним охоплено 90 % світового населення, серед іншого, підтвердило, появу після 1970-х нового покоління, котре загалом є носієм постматеріальних цінностей, тобто прагне до максимального самовираження, відзначається скептичним ставленням до влади, релігії та ідеологій, схильне довіряти демократичним інституціям, а не окремим особам, чутливе до навколишнього середовища і терпиме до девіантних груп (наприклад, гомосексуалістів) [10]. Головний висновок отриманих результатів полягає у тому, що зростання добробуту населення призводить до демократизації та модернізації суспільного життя.

На схилі XX – початку XXI ст., застосовуючи результати World Values Survey (1995) для діагностики постматеріальних пріоритетів американців, гарвардський професор соціології Р. Патнем у книзі «Гра в кеглі наодинці. Занепад і відродження американської спільноти» (2000), образно висловлюючись, стверджує, що на відміну від покоління 1950-1970-х, американці з початку XXI ст. надають перевагу грі

наодинці, без суспільної прив'язаності, навіть якщо ця гра *a priori* є груповою [28]. Тобто йдеться не тільки про зміну рівня громадсько-політичної активності американців, але й про формування нового типу зв'язків між учасниками організацій, в яких вони асоціюють себе із спільними символами, лідерами, може навіть ідеалами, але ніяк не один з одним [28, с. 52]. Упродовж останньої чверті XX ст. американське суспільство пережило різке зниження не лише громадсько-політичної активності, а й звичного проведення вільного часу в колі сім'ї й друзів.

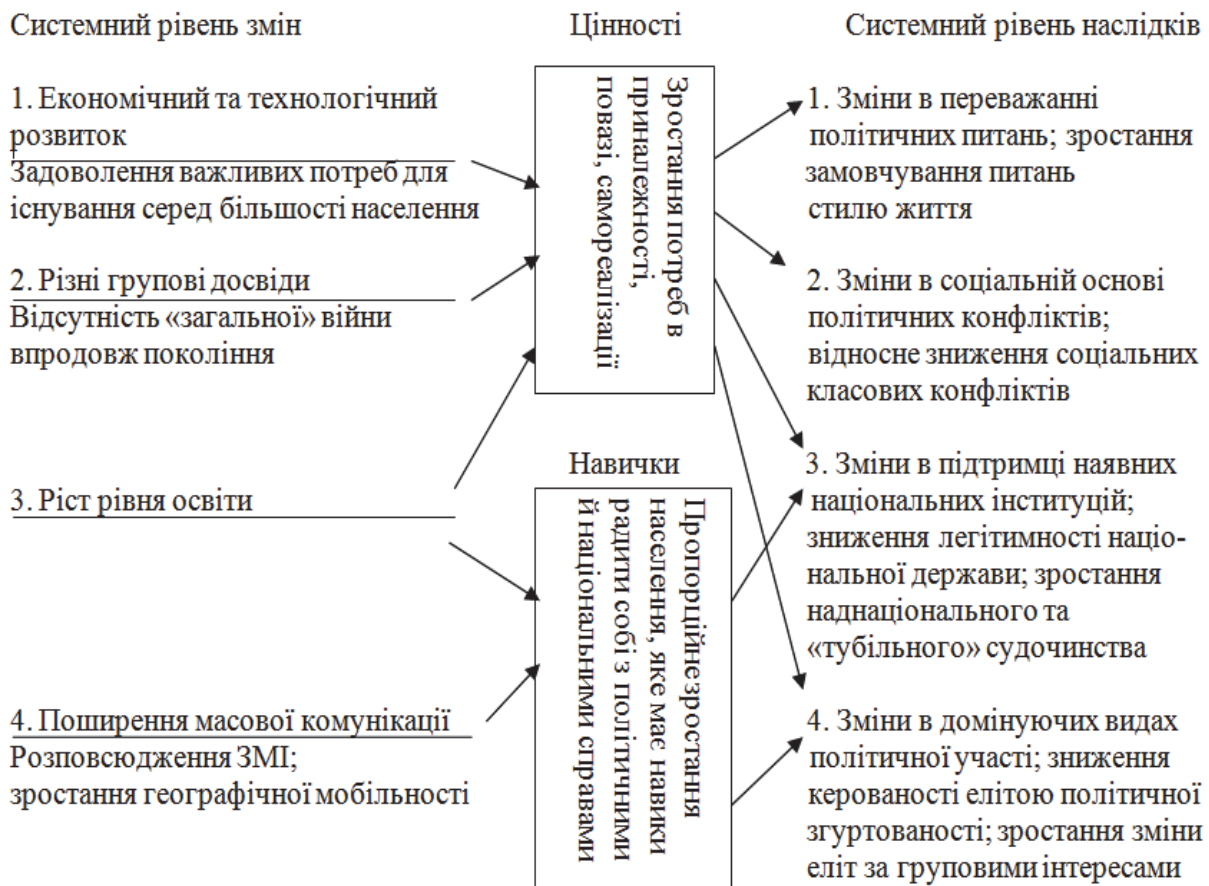
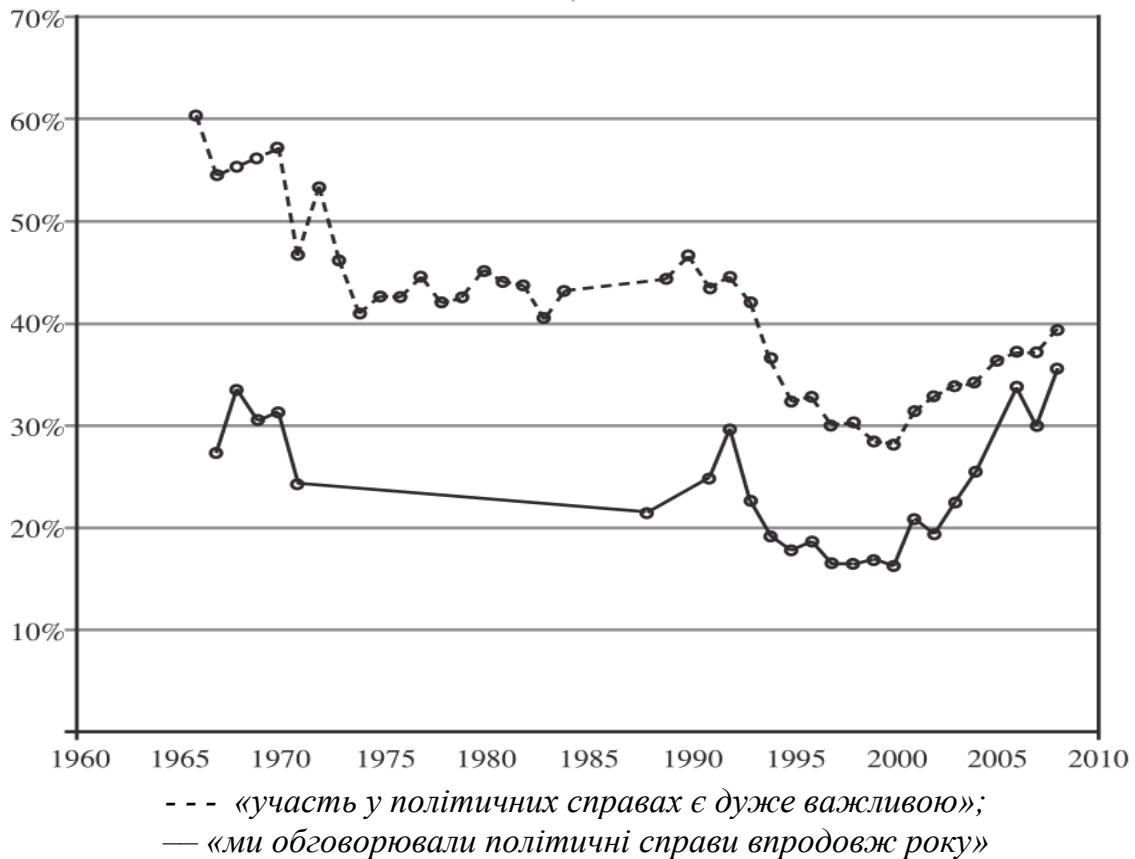

Рис. 1. Зміни суспільних та політичних цінностей [22, с. 5]

Наукові досягнення Р. Патнема набули широкого визнання завдяки книзі «Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії» (1994), де на основі порівняння реформ 1960-х із децентралізацією в Італії показано успішність їх реалізації в північних й невдале впровадження в південних регіонах країни. На прикладі відмінностей стосовно успішності впровадження реформ на місцевому рівні в цих регіонах автор наочно показав значення соціального капіталу та високий рівень кореляції з історичною традицією соціальної активності громадян (явки на вибори, участі в асоціаціях, зацікавленості в місцевих справах, тощо). У книзі «Гра в кеглі наодинці...» Р. Патнем наголосив, що «фізичний капітал» стосується механічних знарядь, а «людський капітал» – властивостей окремих осіб (наприклад, рівня освіти – О. К.), «соціальний капітал» – існуючих зв'язків між індивідами – соціальних мереж і норм взаємодії та довіри, які формуються на основі цих зв'язків [28, с. 19]. Уточнюючи важливість соціального капіталу для економічного добро-

буту країни, автор вказує не тільки на такі позитивні аспекти як взаємна підтримка, співпраця, довіра, інституційна ефективність, але й на такі негативні прояви соціального капіталу як сектантство, етноцентризм, корупція [28 с. 22].

Спостереження відомого дослідника соціального капіталу стосовно падіння рівня участі американців у rozmaїтих видах публічних заходів, яке позначилося майже вдвічі в 1973–1994 рр., викликало глибоке занепокоєння не тільки серед науковців [30], а й серед представників інших соціальних груп американського суспільства. Зростання волонтерського руху серед студентів у 1990-х, за твердженням Р. Патнема, значною мірою зумовлене освітньою політикою цих років, коли громадська активність сприяла збільшенню шансів при вступі до американських коледжів. Натомість, як показали подальші дослідження, трагічні події 11 вересня 2001 р. вплинули на формування нової генерації американців, які безпосередньо зацікавлені в громадсько-політичному житті держави (рис. 2). Згідно з опитуваннями, у 1966–2008 рр. кількість осіб у віці 18...29 років, які погоджувались із твердженням «мій обов'язок як громадянина завжди голосувати», зріс майже до 50 % після теракту 11 вересня, тоді як за аналогічний період цей показник серед осіб у віці більше, аніж 30 років майже не змінився [30, с. 11].

**Рис. 2. Рівень зацікавленості політикою
серед американських першокурсників, % [30, с. 5]**

Р. Патнем каже про поступову втрату ключової ціннісно-сислової складової «американської мрії», а саме – рівних можливостей для успішної самореалізації індивіда незалежно від соціального походження його родини. Іншими словами, гарвардський соціолог актуалізує проблему вертикальної мобільності та наголошує на

зростанні розриву можливостей для дітей із заможних сімей та дітей із найбільш незахищених верств американського суспільства. Впродовж останніх десятиліть загальні показники підготовки та вступу до коледжів зросли, однак розрив між студентами з багатих і бідних родин, які закінчили коледжі, зріс із 39 до 51 % у 1980–2000 рр. [29, с. 185]. Негативна тенденція також виражається у тому, що молодь з багатих родин, яка закінчила школу із середніми або низькими показниками, частіше за підлітків з високими балами, але з бідних родин, поступає в коледж. Така ситуація містить загрозу потенційних конфліктів серед молодого покоління американців. Щоб уникнути конфліктів, пов'язаних із зростанням нерівності та ціннісно-смыслового розриву між соціальними групами, на думку Р. Патнема, слід розпочати впровадження превентивних державних програм.

В Україні питання цінностей набуло особливого значення, коли поразка ідеалів Помаранчевої революції стала очевидною. «Кульмінацією цього дискурсу став Євромайдан, котрий не випадково називали Революції Гідності або революцією цінностей» [10]. У цьому контексті показовою є тенденція відповідей на одне із запитань, яке ставилось у рамках World Values Survey, а саме: «Наскільки Вас цікавить політика?» Упродовж двох десятиліть кінця XX – початку XXI ст. серед більшості західноєвропейських країн рівень зацікавленості політичним життям значно знизився й коливався в межах 30...50 % від кількості населення. Виключення становила Німеччина, населення східної частини якої проявляло максимальний інтерес до політичного життя в період об'єднання. Після 1990 р. рівень інтересу до політичного життя у Німеччині знизився приблизно на 20 пунктів, але й надалі є максимально високим серед усіх країн-членів ЄС і залишається приблизно на рівні з США. У табл. 1 подано зведені дані репрезентативних держав для їх порівняння з Україною за результатами досліджень 1990–2004 і 2011–2013 рр. [20, с. 156; 32].

Таблиця 1

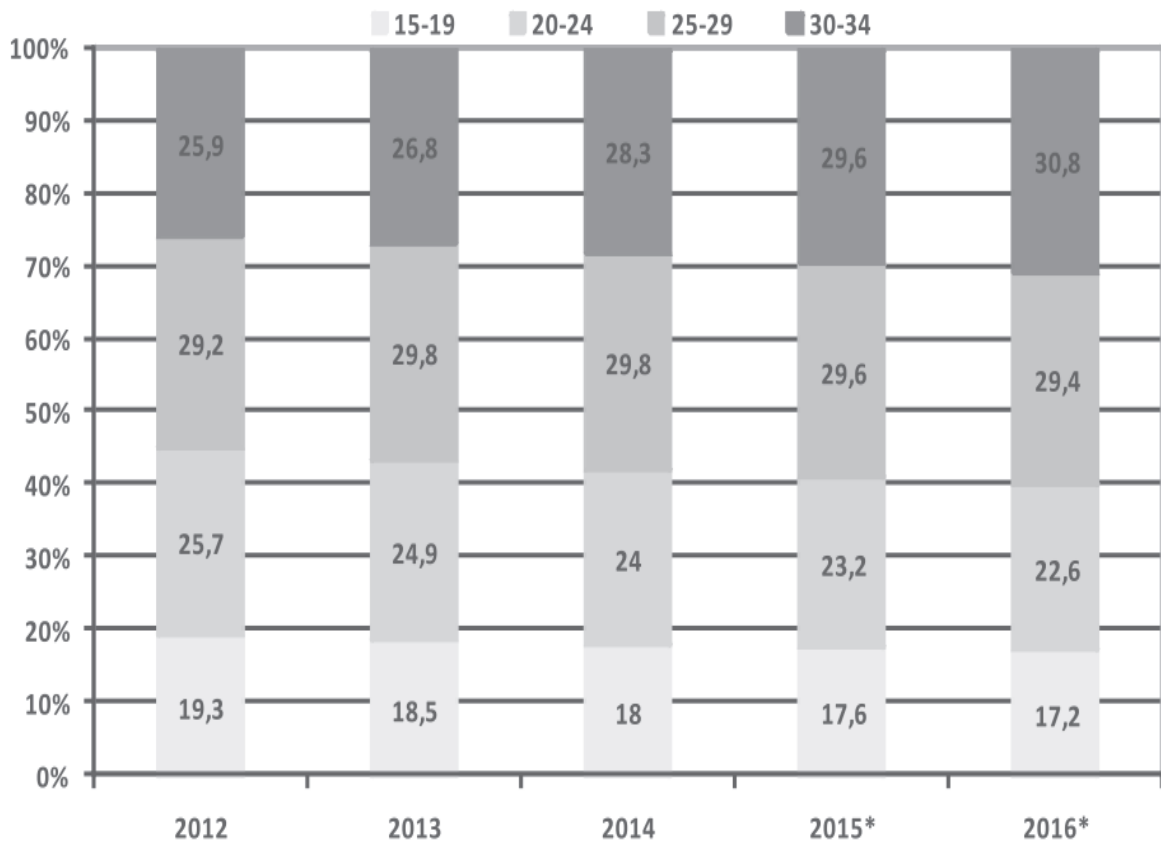
Рівень зацікавленості політикою

Країна	Рівень, %			Зміна, пунктів	Рівень 2011/13, %	Зміна за 10 р., пунктів
	1990	1995	2000			
Білорусь		56	46	–10	41	–5
Естонія	60	49		–11	37	–12
Латвія	79	52		–27		
Литва	74	44	46	–28		
Німеччина (західна)	69	78	59	–10	62	–1
Німеччина (східна)	84	76	67	–17		
Польща	49	42	42	–7	42	0
Російська Федерація	53	35	39	–14	33	–6
США	61	63	65	4	59	–5
Україна		41	42	1	33	–9

Балтійські країни (Латвія, Литва, Естонія), які під час розпаду СРСР виявляли надзвичайний інтерес до політичного життя, в подальшому зрівнялись із більшістю країн-членів ЄС. В Україні рівень інтересу в 1995–2000 рр. був середнім порівняно із загальноєвропейськими показниками, але значно нижчим ніж у в сусідніх Білорусі

й Польщі. Порівняно з першими роками незалежності загальна тенденція свідчить про розчарування українців в політиці. Хоча політичним життям у 1995–2000 рр. в Україні цікавилися на 6...7 % більше, ніж в Російській Федерації, але станом на 2011 р. обидві країни зрівнялися. Рівень інтересу також характеризується віковими та статевими відмінностями. Серед 1500 респондентів за станом на 2011 р. в Україні цікавилися політикою 35 % осіб чоловічої статі та 31 % жіночої. Цей рівень майже однаковий в осіб віком до 30 і 30...39 років (25 %). Найвищий показник серед осіб віком 50 і більше [32].

Молодь в Україні є досить неоднорідною соціальною групою. Упродовж останніх років спостерігається стійка депопуляція практично всіх вікових категорій, однак темпи зниження чисельності молоді випереджають темпи втрат серед інших вікових груп. За даними Держстату України, у 2011–2016 рр. показник молоді віком 14...34 років зменшився порівняно від загальної чисельності населення – з 30,4 до 27,8 %. Відбувається значне «старіння» молоді на користь вікової групи 30...34-річних (рис. 3). Другий рік поспіль серед зовнішніх причин, як основного фактора смертності осіб чоловічої статі віком 18...34 років, зазначається «ушкодження внаслідок воєнних дій», що пов'язано з проведенням антитерористичної операції (надалі – АТО). Ці негативні тенденції впливають на зміну ціннісних пріоритетів як молоді, так і українського суспільства загалом.

Без урахування тимчасово окупованих АР Крим, м. Севастополя та ОРДЛО

Рис. 3. Розподіл молоді за окремими віковими групами в Україні, % [16, с. 6-8]

За результатами дослідження «Молодь України – 2015», для підлітків віком 14...19 років першочерговим пріоритетом є здобуття освіти – 43 %, для категорії 20...24 роки цей показник становить 12 %, для осіб віком 25...34 років – 5 %. Загалом основним пріоритетом респонденти віком 14...34 років назвали народження та виховання дітей, забезпечення їхньої освіти – 48 % [12, с. 10]. Згідно з дослідженням «Цінності української молоді – 2016», молодь найбільше стурбована станом економіки в країні – 63 %, загальним падінням рівня життя населення – 60 %, працевлаштуванням – 52 %, корупцією та некомпетентністю влади – 51 %, а також військовими діями на Сході України – 49 % [17, с. 11].

З іншого боку, події останніх трьох років вплинули на формування цінностей громадсько-політичної активності особливо серед молодого покоління українців. Дані Інституту соціології НАН України за 2009–2014 рр. свідчать про зростання серед молоді віком 18...35 років таких ціннісних пріоритетів як державна незалежність та демократичність України, участь у політичному житті [2]. Молодь старших вікових груп та молоді люди, які мешкають на Півдні та Півночі країни, більшою мірою готові особисто протидіяти корупції. Загалом 70 % молоді готові особисто протидіяти корупції [17, с. 70–72]. Серед чотирьох груп ціннісних пріоритетів (безпека, самореалізація, соціальний комфорт, демократія) суттєві позитивні зміни відбулися саме в групі громадсько-політичних цінностей, тоді як динаміка групи цінностей «безпеки» показує тенденцію до зниження (табл. 2).

Таблиця 2

**Ціннісні сукупності населення України та української молоді
(агреговані середньозважені бали за п'ятибальною шкалою)**

Ціннісні сукупності	Середньозважені бали за роками					
	1991	2003	2016	2009	2012	2014
	для усього населення			для молоді		
«Безпека» (вітальні цінності або цінності життя)	4,74	4,80	4,74	4,75	4,66	4,62**
«Самореалізація» (самореалізаційні цінності)	4,04	3,82	3,97	4,19	4,02	4,07*
«Соціальний комфорт» (просоціальні цінності)	3,81	4,09	4,08*	3,65	3,77	3,88*
«Демократія» (демократичні політико-громадянські цінності)	3,25	3,56	3,81*	3,48	3,58	3,82**

Примітка: статистично значущі відмінності середньозважених балів фіксуються за рядками між 2009 і 2014 (– на рівні 5 %, ** – на рівні 1 %).*

Згідно з дослідженнями Інституту економіки та прогнозування НАН України за 2002–2015 рр., тенденція до зростання психосоціальної властивості «екстраверсія» й відповідно – значимості для людини цінностей самовираження, стала особливо помітною в 2002–2006 рр. (зростання в 1,7 раза). У подальшому, в тому числі напередодні та після Революції гідності, відбулося зростання в 1,1 раза [3] й загалом – посилення інверсійних процесів упродовж 2016 р. Як зауважують Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон, держави стають успішнішими, коли головною цінністю їхнього суспільно-політичного життя є рівні економічні та політичні права кожного

громадянина, котрий володіє свободою дій, необмеженою корумпованими схемами владної еліти [1]. «Конфлікт навколо обмежених ресурсів, доходів і влади перетворюється у конфлікт навколо правил гри, економічних інститутів, які визначатимуть економічну діяльність й отримуватимуть від неї вигоду. Те, хто буде переможцем у цьому конфлікті, має вирішальне значення для економічного розвитку нації. Якщо переможцями будуть групи, що виступають проти розвитку, вони ефективно блокуватимуть економічний ріст, і відбуватиметься стагнація економіки» [1, с. 78–79]. «Відкочування назад» в українських показниках постматеріальних цінностей значною мірою зумовлене помітним падінням рівня життя українців, малоефективними реформами та затяжною антитерористичною операцією на сході України. Так, якщо у 2015 р. згідно рейтингу індексу рівня життя (Prosperity Index) [24], в якому враховані економічні показники та умови ведення бізнесу в країні, рівня управління, освіти, охорони здоров'я, безпеки, персональної свободи, соціального капіталу, Україна опустилася на сім позицій порівняно з 2014 р. і посіла 70 місце з 142 країн, то згідно з цим же рейтингом у 2016 р. опинилася на 107 місці серед 149 країн [25].

Таблиця 3

Інтегрований індекс процвітання України в 2012–2016 рр. [23–25]

Субіндекси	2012, N = 142	2014, N = 142	2015 N = 142	2016* N = 149
Економіка	110	70	127	85
Умови для бізнесу	64	57	52	97
Врядування (управління)	121	121	120	128
Освіта	29	42	37	45
Охорона здоров'я	69	77	79	111
Безпека та захист	56	54	54	134
Свобода особистості	108	103	91	93
Соціальний капітал	58	40	41	135
Природне середовище*				112
Рейтинг	71	63	70	106/107**

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та ОРДЛО.

**Із врахуванням доданого у 2016 р. субіндексу.

Водночас, дані Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України свідчать про разючі відмінності в уявленнях українців про ті ресурси, що використовуються для практичного розв'язання соціальних конфліктів в Україні та країнах розвиненої демократії (табл. 4) [15, с. 15]. Значні розбіжності присутні у важливості рівня інтелекту та здібностей для досягнення високого соціального становища у нашій країні (37 %) та в країнах Заходу (60 %), на думку українців, компенсуються впливовими родичами (49 %), друзями (29 %), умінням іноді йти в обхід закону (29 %). Разом із цим, спостерігається збільшення значення таких ресурсів для українців, як інтелект і освіта: показник «високий інтелект» з шостого місця у 2012 р. перемістився у 2016 р. на друге, залишивши на першому місці показники важливості впливових родичів; показники важливості освіти з восьмого місця піднялися на п'яте, змістивши типову для корумпованого суспільства позицію «вміння йти в обхід закону» на сьоме місце. Позитивні зміни, які відбулися в уявленнях українців у останні роки в показниках значення рівня інтелекту, здібностей,

**Архетипіка і публічне управління:
стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі**

освіти та незначний спад показника важливості вміння йти в обхід закону, не корелюються з падінням рівня впливовості родичів та друзів, показники яких порівняно з 2012 р. залишились на тому ж рівні або, навпаки, зросли.

Таблиця 4

Динаміка відповідей на питання: «Що з переліченого нижче, на Ваш погляд, є найважливішим для досягнення людиною високого соціального становища в Україні та розвинутих країнах Заходу?»

Варіанти відповіді	В Україні, %			У країнах Заходу, %		
	2009, N = 1789	2012, N = 1800	2016* N = 1800	2009, N = 1789	2012, N = 1800	2016* N = 1800
Високий інтелект, здібності	30,3	31,8	36,6	56,1	60,8	60,1
Гарне здоров'я	27,6	38,3	35,1	23,0	30,8	30,2
Приваблива зовнішність	11,1	14,5	13,6	9,7	12,1	11,6
Готовність йти на ризик	18,6	16,0	21,0	18,3	19,7	16,8
Уміння іноді обходити закон	33,1	33,1	29,2	5,3	5,5	4,7
Чесність, принциповість	11,0	15,9	15,4	18,3	24,7	31,3
Егоїзм, індивідуалізм	12,0	13,7	13,4	6,1	8,6	6,2
Готовність допомагати людям	10,2	14,5	13,1	8,1	12,8	16,6
Походження з родини з високим соціальним становищем	37,9	38,6	33,9	24,2	22,5	14,9
Впливові родичі	51,1	46,5	49,2	12,8	10,5	9,9
Впливові друзі	27,0	28,4	28,5	7,3	6,9	5,5
Знання іноземних мов	12,8	17,6	21,1	22,6	29,8	30,6
Гарна освіта	25,8	26,4	28,7	49,0	48,4	52,2
Прагнення і уміння робити людям добро	6,1	9,6	7,3	5,2	8,6	10,0
Вихованість, гарні манери	4,8	7,9	6,6	11,2	19,4	15,4
Уміння переконувати, красномовність	12,3	11,8	11,9	13,7	13,3	13,0
Політична обізнаність	7,0	8,0	5,1	9,9	13,5	8,9
Уміння розпоряджатися грошима	14,4	17,8	13,4	23,7	24,1	20,9
Заможні батьки	6,5	37,5	28,3	15,5	10,0	6,2
Важко відповісти	7,7	7,7	7,1	15,0	12,5	11,9

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та ОРДЛО. Респондент міг позначити не більше п'яти варіантів відповіді.

Результати опитування також свідчать про значні регіональні особливості та відмінності у відповідях за рівнем освіти респондентів. Чим вищий рівень освіти у респондента, тим вагомішими для нього є високий інтелект і гарна освіта. Для осіб з початковою, неповною та повною середньою освітою ці показники в Україні відповідно становлять 34 і 27 %; для осіб із середньою спеціальною – 33 і 28 %; для осіб із неповною та повною вищою освітою – 43 і 31 % [15, с. 16]. Респонденти з вищою освітою менше схильні покладатися на впливових друзів (47 %) і родичів (28 %), проте показник їхніх відповідей стосовно важливості вміння обходити закон є найвищим (31 %) порівняно з двома іншими групами (23 і 30 %) [15, с. 16]. Регіональні особливості також виявляють важливий з позиції архетипно-ціннісного

підходу феномен, а саме: показники «вміння йти в обхід закону», «впливові родичі» та «впливові друзі» є найнижчими у Центрі та на Півдні, найвищими – на Заході й Сході України [15, с. 18].

Рівень впливу політичної обізнаності для досягнення високого соціального становища як в нашій країні, так і у західних країнах, в уявленнях українців значно знизився станом на 2016 р., що можна пояснити надзвичайно нестабільною ситуацією й неоднозначною оцінкою подій не тільки в Україні, а й загалом у світі [15, с. 15]. Згідно щорічного рейтингу Оксфордського словника термін постістина (post-truth) посів перше місце серед ключових слів, які на рівні мовленнєвих практик характеризують симптоми суспільно-політичного життя у 2016 р. [32]. В епоху політики постістини (post-truth politics), де популізм, маніпулювання емоціями й стереотипами, означають більше, ніж об'єктивні факти, надзвичайно складно адекватно оцінювати достовірність інформації, отриманої із сучасних ЗМІ, інтернет-сайтів та соцмереж. Водночас проведена Інститутом соціології НАН України чергова хвиля дослідження «Українське суспільство», – де респондентам було поставлено запитання: якою мірою Вас цікавить політика? – підтвердила досить високий, як і протягом всього періоду незалежності, інтерес українців до політики (табл. 5). У рамках цього ж опитування на запитання «Які традиції, цінності та норми поведінки громадян яких країн найбільш близькі Вам?» українці відповіли так: країн Західної Європи – 33 %; східнослов'янських – 45 %, вагалися – 22 %.

Таблиця 5

Зацікавленість політикою за регіональними особливостями*

27.07.2016, N = 1802	Захід, %	Центр, %	Південь, %	Схід, %	Усього, %
Зовсім не цікавить	25,2	26,0	21,2	28,4	26,1
Певною мірою цікавить	59,7	59,6	64,8	62,0	60,9
Дуже цікавить	15,1	14,4	14,0	9,6	13,0

** Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та ОРДЛО.*

Як зазначив би М. Маффесолі, помітна відраза до політики через незадоволення цінностей безпеки знаходить своє сконцентроване вираження в «безвідповідальності» мас, однак їх байдужість щодо «високої політики» здається пасивністю лише в модерній системі світоглядних координат. Насправді ця ситуація свідчить не про «кінець соціального», а про динамічні зміни в соціальному житті, про розвиток постмодерної соціальності, яка структурується «культурою почуттів». Саме ця байдужість до «високої політики» і дозволяє індивідам зосереджувати свою енергію на екзистенційнім досвіді «тут-і-тепер», на пошукові сенсу в тому, що знаходиться поблизу, на рівні громади, в архетипних суспільно-політичних практик [26].

Висновки і перспективи досліджень. Динамічні зміни, що відбуваються в епоху постмодерну, у загальносвітовому вимірі характеризуються перетворенням традиційних цінностей та смислів, як у приватній, так й у публічній сферах. За своєю природою цінності є достатньо інертними, а тому, зважаючи на ціннісні пріоритети того чи іншого народу, можна говорити про особливості національного менталітету та архетипи суспільно-політичного життя. Соціокультурні особливості життєдіяльності людини ХХІ ст. призводять до трансформації функцій держави в класичному їх розумінні та підносять проблему збереження її як центру, здатного в

умовах нестабільності й повсюдних конфліктів, інформаційних воєн, втрати довіри до міжнародних організацій забезпечити керованість та консолідованість суспільства як на інституціональному рівні, так і на рівні суспільних цінностей. Проблема зміни суспільно-політичних цінностей особливо гостро повстає при переосмисленні особливостей вітчизняних трансформаційних процесів.

Після здобуття незалежності перед суспільством повсталала дилема вибору власних ціннісно-сміслових орієнтирів. Одна частина суспільства тяжіла до перенесення в українські архетипи суспільно-політичного життя ліберальних цінностей країн сталої та розвиненої демократії, інша – до збереження сформованих в період колоніального минулого патерналістських цінностей. В українській новітній історії було дві спроби вирішити суспільно-політичні конфлікти, що виникли між владою і громадянським суспільством, шляхом протестної активності. Однак досі потенціал революційної деструкції не був використаний для зміни постколоніальної державно-політичної системи, для формування архетипно зумовлених політичних та економічних інститутів, здатних мінімізувати політичну та побутову корупцію.

Результати соціологічних опитувань підтверджують, що у 2004 і 2014 рр. з'явився значний прошарок молодих людей, які готові діяти заради майбутнього, а не орієнтуватись виключно на цінності виживання [11]. На даний момент спостерігається загострене протистояння прихильників цінностей минулого та прибічників ліберально-демократичних цінностей. На етапі реформування державної системи шляхом становлення відносно нових інститутів публічного управління важливо осмислити ті ціннісно-сміслові особливості, до яких тяжіє ідентифікувати себе більшість суспільства, адже від цього залежить готовність суспільних інститутів та суб'єктів громадсько-політичного життя впроваджувати системні зміни.

Показником демократичної держави є наявність відкритого обговорення та опитування публічної думки, яка виникає на основі політичних цінностей, соціальних атитюдів, думок про політику держави та інших аспектів суспільно-політичного життя, включаючи особливості голосування й громадсько-політичної поведінки громадян [21, с. 1027]. Спад рівня суспільно-політичної активності і навіть волонтерської діяльності, небажання брати участь в громадсько-політичному житті країни, що спостерігається останні рік-два в Україні, свідчить про «постреволюційний синдром» нереалізованих сподівань на позитивні зміни та недовіру соціальних ліфтів (вертикальної мобільності), які після Революції гідності мали б забезпечити проходження освічених професіоналів з того прошарку, який готовий боротись за встановлення на місцях законних «правил гри» та контролювати державні інститути. Водночас, найвищі показники корумпованості мислення українців на Сході і Заході України є свідченням ціннісних змін, які охоплюють усі сфери суспільно-політичного життя й особливо чітко проявляється на межі з сусідніми (європейськими, польськими, російськими) архетипами суспільно-політичного життя.

Список літератури

1. *Аджемоглу Д.* Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Дж. Робінсон; пер. з англ. – К. : Наш формат, 2016. – 527 с.
2. Ціннісні пріоритети молоді України за період 2009–2014 рр. : аналіт. записка Ін-ту соціології НАН України. – К., 2016. – 10 с.

3. Ментальная модель украинской трансформации как движение к точкам сингулярности / Э. А. Афонин, О. Н. Балакирева, Н. А. Носко, И. И. Половников // Соціокультурні зміни модернізації економіки України : анот. звіт із НДР 0114U004642. – 6 с.
4. Афонін Е. А. Людська ідентичність та особливості її впливу на політику й державне управління / Е. А. Афонін // Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. – К. : НАДУ, 2010. – С. 265-289.
5. Афонін Е. А. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз / Е. А. Афонін, О. М. Бандурка, А. Ю. Мартинов. –К. : Видавець ПАРАПАН, 2002. – 352 с.
6. Афонін Е. А. Закономірності та особливості української трансформації / Е. А. Афонін, О. В. Суший // Стратегічна панорама. – 2015. – № 1. – С.94-108.
7. Воропаєва Т. Ідентичність українського народу в контексті соціокультурних трансформацій: теоретико-методологічні засади дослідження / Т. Воропаєва // Вісн. КНУ ім. Т. Шевченка ; сер. «Українознавство». – 2010. – № 14. – С. 11-14.
8. Гайдученко С. О. Організаційна культура у контексті публічного управління : моногр. / С. О. Гайдученко. – Х. : Мадрид, 2016. – 344 с.
9. Гончаренко О. М. Регіональні конфлікти, асиметричні стратегії та міжнародне право / О. М. Гончаренко // Трансформація зовнішньої політики України в умовах нестабільності : матеріали наук.-практ. конф. ; Київ, 31 бер. 2016 р. – К. : Знання України, 2016. – С. 24-27.
10. Грицак Я. Цінності українців: pro et contra реформ в Україні [Електронний ресурс] / Я. Грицак. – Режим доступу : <https://zbruc.eu/node/37721>.
11. Куриленко О. Проблема якісної еліти в Україні ще не вирішена, нова революція стане катастрофою [Електронний ресурс] / О. Куриленко // ONLINE.UA. – 2017, 10 квіт. – Режим доступу : <https://novyny.online.ua/773020/problema-yakisnoyi-eliti-v-ukrayini-shche-ne-virishena-nova-revolutsiya-stane-katastrofoyu-golovaha>
12. Молодь України – 2015 [Електронний ресурс] // GFK Ukraine. – Режим доступу : http://dsmsu.gov.ua/media/2015/12/09/5/Molod_Ukraine_block.pdf
13. Московичи С. Машина, творящая богов / С. Московичи ; пер. с фр. – М. : Центр психологии и психотерапии, 1998. – 560 с.
14. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення : моногр. / О. В. Радченко. – Х. : Магістр, 2009. – 380 с.
15. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. – К. : Ін-т політ. і етнонаціональних досл. ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 284 с.
16. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні // Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. – К., 2016. – 200 с.
17. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. – К. : СКД, 2016. – 89 с.

18. Чередниченко А. П. Цінності політичні / А. П. Чередниченко // Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К. : Генеза, 2004. – С. 719.
 19. Юнг К.-Г. Архетипи і колективне несвідоме / К.-Г. Юнг ; пер. з нім. – Львів : Астролябія, 2013. – 588 с.
 20. Changing Values and Beliefs in 85 Countries: Trends from the Values Surveys from 1981 To 2004 / Ed. L. Halman, R. L. Inglehart. – Lieden-Boston, 2008. – 266 p.
 21. Public Opinion // The Encyclopedia of Democracy / S. M. Lipset, ed. in chief. – Washington : Congressional Quarterly Inc., 1995. – V. 4. – P. 1027-1135.
 22. Inglehart R. The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics / R. Inglehart. – Princeton : University Press, 2015. – 496 p.
 23. Legatum Prosperity Index 2012 [Electronic Resource]. – Access mode : http://www.prosperity.com/download_file/view_inline/2837.
 24. Legatum Prosperity Index 2015 [Electronic Resource]. – Access mode : http://media.prosperity.com/2015/pdf/country_profiles/UKR.pdf.
 25. Legatum Prosperity Index 2016 [Electronic Resource]. – Access mode : <http://www.prosperity.com/rankings>.
 26. Maffesoli M. La Transfiguration du politique / M. Maffesoli. – Paris : Le Livre de Poche, 1995.
 27. Oxford Dictionaries. Word of the Year 2016 is... [Electronic Resource]. – Access mode : <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>
 28. Putnam R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community / R. D. Putnam. – N.-Y. : Simon & Schuster, 2001. – 544 p.
 29. Putnam R. D. Our Kids: The American Dream in Crisis / R. D. Putnam. – N.-Y. : Simon & Schuster, 2015. – 386 p.
 30. Sander T. H. Still Bowling Alone? / T. H. Sander, R. D. Putnam // The Post-9/11 Split Journal of Democracy. – 2010. – 21. – No. 1. – P. 9-16.
 31. World Values Survey [Electronic Resource]. – Access mode : <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.
 32. World Values Survey, Wave 6 (2010–2014) [Electronic Resource]. – Access mode : <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>.
-

Olga KOTOVSKA

PhD (Philosophy), Associate Professor

Postdoctoral researcher of the Department of Political Analysis and Forecasting

National Academy for Public Administration, Office of the President of Ukraine

SOCIAL CONFLICTS IN THE POSTMODERN ERA AND THEIR INFLUENCE ON THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION: ARCHETYPAL-VALUE APPROACH

The article reveals the nature of social conflicts at the beginning of 21st century and the influence of values on social and political life of modern states. Based on theoretical background and empirical data, the author has analyzed the increasing role of nonmaterial values and characteristic changes of traditional value priorities in the postmodern era. Values as a social phenomenon are quite inert, thus, according to the value priori-

ties of concrete nation, the specifics of national mentality, archetypes of public life of separate countries are discussed. The issue of values has become particular important in Ukraine, when the defeat of ideals of the Orange Revolution became obvious. On the other hand, the events of the last three years influenced on the formation of values of social and political activity especially among young generation of Ukrainians. The article represents archetypal-value approach to understand changes in features of social conflicts; based on World Value Survey and national public opinion monitoring, it illustrates the complex and long-lasting process of value changes that spreads over all spheres of socio-political life and obviously can be distinguished on the borders with neighbouring state-formations.

Keywords: social conflicts, archetype-value approach, social and political values, post-modern value changes, archetypes of socio-political life, public administration.

УДК 316.362+364.63-027.553

Ольга ОВЧИННИКОВА

студентка

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

НАСИЛЬСТВО ЯК ФАКТОР КОНФЛІКТНОСТІ В СІМ'Ї: АРХЕТИПНИЙ ПІДХІД

У статті розглядається архетипна модель психіки людини і зв'язок її складових з факторами насилля в родині. Висвітлено теоретичне дослідження архетипів та їх впливу на свідоме життя людини. Стаття містить емпіричне дослідження щодо найпоширенішого з видів сімейного насилля над жінками. У статті розкрито зміст основних складових сімейного насилля з усіма їх негативними проявами та наслідками.

Ключові слова: модель психіки, архетип, стереотип, конфлікт, насильство в сім'ї, види насильства.

Постановка проблеми. Згідно з Законом України «Про попередження насильства в сім'ї», «насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Найбільше страждають від сімейного насилля жінки та діти. Перш за все, це зумовлено фізичними та гендерними відмінностями чоловіків та жінок. Важливою складовою є давні звичаї та традиції щодо сімейного